

MAREK WÓJTOWICZ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

MOTYWACJE I OCZEKIWANIA STUDENTÓW I ROKU UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO ZWIĄZANE Z PODJĘCIEM STUDIÓW TEOLOGICZNYCH

1. Wprowadzenie

W roku akademickim 2001/2002 Uniwersytet Śląski w Katowicach, w ramach nowopowstałego Wydziału Teologicznego, rozpoczął kształcenie studentów na kierunku teologia. Osoby studiujące w ramach specjalności pastoralnej to jednocześnie alumni Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego, które intelektualną formację prowadzi już od kilkudziesięciu lat. W istocie *novum* stanowią zatem jedynie studenci pozostałych specjalności: nauczycielskiej, a od roku akademickiego 2002/2003 – także ogólnej. Warto zaznaczyć, iż świeckich teologów w Katowicach kształcono także wcześniej, we współpracy z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, ale wyłącznie w trybie zaocznym. Przebieg rekrutacji na studia w kolejnych latach istnienia wydziału potwierdził – biorąc za wskaźnik popyt, tj. liczbę kandydatów do podjęcia nauki – zasadność otwarcia nowego kierunku. Wydaje się, iż naukowa penetracja różnych zagadnień wiążących się ze studiami teologicznymi na Uniwersytecie Śląskim (UŚ) może nie tylko dostarczyć wiedzy o tym nowym zjawisku edukacyjnym, ale i ogólnie pozwoli rozszerzyć rozumienie obecnej rzeczywistości społecznej, zwłaszcza w jej lokalnym, górnośląskim wymiarze.

Badania, których wyniki prezentuje niniejsza praca, są elementem szerszego, międzywydziałowego programu realizowanego przez D. Błasiak (Instytut Socjologii UŚ) oraz ks. A. Wuwera i M. Wójtowicza (Wydział Teologiczny UŚ). Projekt ten, w latach 2002–2004, objął badaniami studentów socjologii (Wydział Nauk Społecznych UŚ w Katowicach i Ośrodek Dydaktyczny UŚ w Rybniku)¹ i teologii (Wydział Teologiczny UŚ i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego). Program miał zrealizować dwa zasadnicze cele. Pierwszym z nich było poznanie motywacji studentów do kształcenia się w zakresie teologii, a więc czynników i uwarunkowań, które skłoniły uczestników badań do tej ważnej życiowo decyzji. Natomiast cel drugi stanowiło zdobycie wiedzy na temat oczekiwań studen-

¹ Por. D. Błasiak, *Motywacje i oczekiwania studentów związane z podjęciem studiów socjologicznych – komunikat z pierwszego etapu badań panelowych*, „Saeculum Christianum” 2004, 1, s. 267–274.

tów wobec różnych aspektów rozpoczętego procesu studiowania. Ogólną orientację przeprowadzonych badań można określić jako psychologiczno-socjologiczną. W dwóch kolejnych latach akademickich: 2002/2003 i 2003/2004 zebrano informacje dwukrotnie: na początku semestru zimowego (etap I) i na końcu letniego (etap II). Drugi etap miał, między innymi, ukazać, jak doświadczenie pierwszego roku studiów zweryfikowało sformułowane wcześniej oczekiwania. Posłużono się specjalnie skonstruowanymi kwestionariuszami ankiety, a badania poprzedzone zostały pilotażem. Obok informacji dotyczących motywacji i oczekiwań zebrano także, wrywkowo, niektóre dane socjologiczno-demograficzne.

Artykuł przedstawia rezultaty pierwszego etapu badań dotyczące wyłącznie studentów I roku teologii studiów dziennych Wydziału Teologicznego UŚ. Na pytania w ankiecie odpowiedzi udzieliło łącznie 251 osób² – 137 w październiku 2002 r. oraz 114 w październiku 2003 r. Badania przeprowadzono w pierwszych dniach miesiąca, po zakończeniu szkolenia w wydziałowej bibliotece, a więc przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych.

2. Wyniki badań

Analiza rezultatów badań ukazała, iż między odpowiedziami respondentów w 2002 r. a analogicznymi odpowiedziami zebranymi rok później nie pojawiły się istotne różnice. Stąd też wszystkie osoby badane potraktowane zostały jako jedna grupa studentów teologii na początku pierwszego roku studiów dziennych na UŚ (tab. 1).

Tab. 1. Czas przeprowadzenia badań

Rok badania	Liczba badanych	Udział w całości, w %
2002	137	54,6
2003	114	45,4
2002–2003	251	100

Poniższa analiza obejmuje przede wszystkim dane dotyczące całości badanej grupy. Szerzej rozpatrzone zostały te kwestie, które ujawniły korelację między zróżnicowanymi odpowiedziami studentów a rodzajem wybranej specjalności studiów teologicznych (tab. 2).

Nie wyczerpuje to wszystkich możliwości opisu i interpretacji zebranych informacji, za to w pełni wyczerpuje dopuszczalny rozmiar tej jedynie fragmentarycznej prezentacji wyników przeprowadzonych badań. Prezentacja ta obejmuje trzy zasadnicze obszary: profil społeczno-demograficzny studenta teologii (A), jego motywacje do studiowania (B) oraz sformułowane oczekiwania (C).

² Trzeba podkreślić, iż stanowi to niemal całość (97,3%) badanej populacji.

Tab. 2. Przynależność do specjalności

Specjalność	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Nauczycielska	97	38,6
Ogólna	79	31,5
Pastoralna	75	29,9

A. Profil społeczno-demograficzny studenta teologii**Tab. 3a. Struktura płci**

Płeć	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Kobiety	117	46,6
Mężczyźni	134	53,4

Tab. 3b. Struktura płci a specjalność

Płeć	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Kobiety	78	80,4	39	49,4	0	0
Mężczyźni	19	19,6	40	50,6	75	100

Teologię na I roku studiuje nieco więcej mężczyzn niż kobiet (tab. 3a), co jest zjawiskiem, zwłaszcza jak na studia typu humanistycznego, nietypowym. Fakt ten wyjaśnia zmaskulinizowanie, z definicji, specjalności pastoralnej (tab. 3b). Sumując studentów pozostałych dwóch specjalności, otrzymujemy bowiem taką strukturę płci (66% kobiet i 34% mężczyzn), która nie odbiega wyraźnie od średnich parametrów uniwersyteckich (w latach 2002–2003 na UŚ rozpoczęło naukę 6876 kobiet – 64% ogółu i 3856 mężczyzn – 36% ogółu³). Gdy jednak przeanalizujemy obie specjalności odrębnie, to okaże się, że na nauczycielskiej studiuje czterokrotnie więcej kobiet niż mężczyzn, na ogólnej zaś obie płcie są reprezentowane równolicznie.

Respondenci, w zdecydowanej większości (ponad 80%), rozpoczęli studia bezpośrednio po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej i pomyślnym złożeniu egzaminu dojrzałości (tab. 4).

Tab. 4. Wiek

Wiek – w latach	Liczba badanych	Udział w całości, w %
19–20	203	80,9
21–22	36	14,3
23 i więcej	12	4,8

³ Źródło danych: Dział Nauczania Uniwersytetu Śląskiego na podstawie sprawozdania GUS.

Tab. 5. Miejsce zamieszkania

Miejsce zamieszkania	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Wieś	27	10,8
Miasto do 50 000 mieszkańców	52	20,7
Miasto od 50 000 do 100 000 mieszkańców	66	26,3
Miasto powyżej 100 000 mieszkańców	104	41,4
Brak odpowiedzi	2	0,8

Mieszkańcy wsi stanowią niecałe 11% ogółu ankietowanych (tab. 5). Wśród osób mieszkających w mieście niemal połowa żyje w dużych, ponadstatystycznych miejscowościach.

Tab. 6a. Wykształcenie rodziców

Wykształcenie	Matki		Ojcowie	
	liczba	w %	liczba	w %
Podstawowe	26	10,4	12	4,8
Zawodowe	70	27,9	118	47,0
Średnie	111	44,2	86	34,3
Wyższe	43	17,1	32	12,7
Brak odpowiedzi	1	0,4	3	1,2

Tab. 6b. Specjalność a wyższe wykształcenie rodziców

Specjalność	Matki z wyższym wykształceniem		Ojcowie z wyższym wykształceniem	
	liczba	w % ^a	liczba	w % ^a
Nauczycielska	12	12,4	8	8,2
Ogólna	20	25,3	15	19,0
Pastoralna	11	14,7	9	12,0

^a W stosunku do wszystkich matek/ojców studentów danej specjalności

Wśród rodziców studentów przeważają osoby z wykształceniem średnim (zwłaszcza matki) i zawodowym (zwłaszcza ojcowie) – tab. 6a. Interesującą zależność przynosi zestawienie danych dotyczących wykształcenia rodziców z przynależnością studenta do specjalności (tab. 6b). Wyraźną różnicę widać przy porównaniu liczebności rodziców z wyższym wykształceniem: w grupie studentów specjalności ogólnej jest ich relatywnie ponad dwukrotnie więcej niż w grupie studentów specjalności nauczycielskiej.

Zwraca uwagę problem o znaczeniu ogólnospołecznym: pracuje tylko nieco ponad połowa rodziców, chociaż z pewnością wiek większości z nich mieści się w przedziale 40–55 lat, a więc tym, na który przypada szczyt kompetencji zawo-

dowej. Brak pracy w znacznie większym stopniu dotyka matek (choć na pewno część z nich z wyboru zajmuje się jedynie gospodarstwem domowym), za to wyraźnie więcej ojców pobiera emeryturę bądź rentę (tab. 7).

Tab. 7. Status zawodowy rodziców

Status zawodowy	Matki		Ojcowie	
	liczba	w %	liczba	w %
Aktywny/a zawodowo	132	52,6	141	56,2
Emeryt/ka, rencista/tka	45	17,9	77	30,7
Nie pracuje, bezrobotny/a	67	26,7	14	5,6
Inne	6	2,4	12	4,8
Brak odpowiedzi	1	0,4	7	2,8

Tab. 8a. Związek z ruchami w Kościele

Czy jest?	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Tak	151	60,2
Nie	98	39,0
Brak odpowiedzi	2	0,8

Tab. 8b. Związek z ruchami w Kościele

Czy jest?	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Tak	60	61,9	29	36,7	62	82,7
Nie	37	38,1	48	60,8	13	17,3
Brak odpowiedzi	0	0	2	2,5	0	0

Większość badanych jest członkiem jakiegoś ruchu czy mniejszej wspólnoty w obrębie Kościoła (tab. 8a), np. Ruchu Światło–Życie, Odnowy w Duchu Św., Służby Liturgicznej, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. W działalności tego typu grup uczestniczyło ponad dwukrotnie więcej studentów specjalności pastoralnej niż specjalności ogólnej (tab. 8b).

B. Motywacje do studiów teologicznych

Rozkład częstości trzech wyróżnionych okresów podjęcia decyzji o studiowaniu teologii jest dosyć równomierny (tab. 9a). Co piąty student wybrał kategorię „inne”, która oznacza, iż jego decyzja zapadła po nieudanym starciu na inny kierunek studiów, w trakcie innych studiów, w trakcie pracy zawodowej itp. Dane te istotnie różnią się w obrębie poszczególnych specjalności. Najwięcej alumnów zdecydowało o studiowaniu teologii już przed ostatnią klasą szkoły ponadgimnazjalnej,

studenci specjalności nauczycielskiej przeważnie właśnie w klasie maturalnej, zaś studenci specjalności ogólnej najczęściej już po maturze (tab. 9b).

Tab. 9a. Czas podjęcia decyzji o studiach teologicznych

Kiedy	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Przed klasą maturalną	67	26,7
W klasie maturalnej	75	29,9
Po egzaminie dojrzałości	58	23,1
Inne	51	20,3

Tab. 9b. Czas podjęcia decyzji o studiach teologicznych a specjalność

Kiedy	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Przed klasą maturalną	17	17,5	14	17,7	36	48,0
W klasie maturalnej	38	39,2	15	19,0	22	29,3
Po egzaminie dojrzałości	22	22,7	29	36,7	7	9,3
Inne	20	20,6	21	26,6	10	13,3

Ponad połowa studentów zdecydowała się podjąć studia teologiczne ze względu na określone potrzeby poznawcze i zainteresowania (tab. 10a). Niemal połowa badanej grupy traktuje studia jako etap realizacji powołania lub przygotowanie do zaplanowanej, konkretnej pracy zawodowej. Nie dziwią różnice między specjalnościami – alumni zaakcentowali motyw powołania i przygotowania do posługi kapłańskiej, zaś studenci dwóch pozostałych specjalności na pierwszy plan wysunęli sam przedmiot studiów (tab. 10b).

Tab. 10a. Motywacje do studiowania teologii^a

Motywacja	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Zainteresowanie teologią, zdobyciem wiedzy	140	55,8
Realizacja powołania, przygotowanie do przyszłej pracy	117	46,6
Pragnienie rozwoju duchowego, religijnego, osobistego	46	18,3
Inne	71	28,3
Brak odpowiedzi	6	2,4

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Co zadecydowało o tym, że wybrał Pan/Pani studia teologiczne?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Tab. 10b. Motywacje do studiowania teologii a specjalność

Motywacja	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Zainteresowanie teologią, zdobyciem wiedzy	68	70,1	55	69,6	17	22,7
Realizacja powołania, przygotowanie do przyszłej pracy	41	42,3	8	10,1	68	90,7
Pragnienie rozwoju duchowego, religijnego, osobistego	22	22,7	20	25,3	4	5,3
Inne	34	35,1	32	40,5	5	6,7
Brak odpowiedzi	3	3,1	2	2,5	1	1,3

Ten odmienny, polegający na tworzeniu hierarchii motywów sposób zebrania informacji dotyczących motywacji do studiowania teologii przyniósł nieco inne wyniki niż analizowane uprzednio pytanie otwarte. Oto najważniejszym motywem okazała się chęć rozwoju duchowego (tab. 11a), a dopiero w dalszej kolejności zainteresowanie teologią i pragnienie rozwoju intelektualnego. Studenci każdej ze specjalizacji uznali inne motywy za najważniejsze: przyszli katecheci chcą przede wszystkim rozwijać się duchowo, przyszli teologowie o profilu ogólnym poszukują rozwoju intelektualnego, zaś przyszli kapłani chcą realizować swe powołanie, co akurat dla pozostałych specjalności (a zwłaszcza ogólnej) okazuje się mało istotne (tab. 11b). Wyraźnie widać także, iż zjawisko wyboru studiowania teologii jako efekt nieudanej próby podjęcia studiów na innym kierunku dotyczy wyłącznie studentów specjalności ogólnej.

Tab. 11a. Hierarchia motywów decyzji o podjęciu studiów teologicznych^a

Motyw	Kolejność wg ważności	Średnia ranga
Pragnienie rozwoju duchowego	1	3,0
Pragnienie rozwoju intelektualnego	2	3,7
Zainteresowanie teologią	3	3,7
Powołanie	4	4,3
Zdobycie wyższego wykształcenia	5	4,6
Konkretne plany związane z przyszłą pracą, a wymagające wykształcenia teologicznego	6	5,5
Sugestie, zachęty innych studentów teologii	7	7,3
Dogodna lokalizacja wydziału	8	7,6
Stosunkowa łatwość dostania się na studi	9	8,0
Nieudany start na inne studia	10	8,6
Uniknięcie przykrewj alternatywy	11	8,9

^a Respondenci mieli za zadanie uszeregować podane motywy wg ważności przez przydzielenie kolejnych liczb (rang): od 1 (motyw najważniejszy) do 11 (motyw najmniej ważny).

Tab. 11b. Hierarchia motywów decyzji o podjęciu studiów teologicznych a specjalność

Motyw	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	kolejność wg ważności	śr. ranga	kolejność wg ważności	śr. ranga	kolejność wg ważności	śr. ranga
Pragnienie rozwoju duchowego	1	2,8	2	3,8	2	2,3
Zainteresowanie teologią	2	3,3	4	3,9	3	3,9
Pragnienie rozwoju intelektualnego	3	3,7	1	3,1	4	4,2
Powołanie	5	4,8	7	7,0	1	1,0
Zdobycie wyższego wykształcenia	4	4,5	3	3,9	6	5,4
Konkretne plany związane z przyszłą pracą, a wymagające wykształcenia teologicznego	6	5,1	6	6,8	5	4,7
Sugestie, zachęty innych studentów teologii	7	7,4	9	7,3	7	7,3
Stosunkowa łatwość dostania się na studia	9	8,0	8	7,2	9	9,0
Dogodna lokalizacja wydziału	8	7,6	10	7,4	8	8,0
Nieudany start na inne studia	11	9,1	5	6,7	11	10,2
Uniknięcie przykrej alternatywy	10	9,1	11	8,4	10	9,4

Ankietowani, informując o zamiarze podjęcia studiów teologicznych, najczęściej spotkali się z pozytywną reakcją rodziny i znajomych (tab. 12a). Tym niemniej co piąta osoba usłyszała także komentarze nieprzychylnie, a co dziesiąta wyłącznie negatywnie oceniające tę decyzję. Trzecia część studentów zadziwiła swoich bliskich dokonany wybór. Z najmniejszym zaskoczeniem i zarazem najbardziej pozytywnie przyjęta została decyzja alumnów WSSD, natomiast najwięcej nieprzychylnych reakcji napotkali studenci specjalności nauczycielskiej (tab. 12b).

Tab. 12a. Reakcja innych osób na decyzję o studiowaniu teologii^a

Reakcja	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Wyłącznie pozytywna	134	53,4
Ambiwalentna	51	20,3
Wyłącznie negatywna	28	11,2
Zdziwienie, zaskoczenie	84	33,5
Inne	13	5,2
Brak odpowiedzi	1	0,4

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Z jaką reakcją spotkał się Pan/Pani ze strony rodziny i znajomych na wieść o podjęciu studiów teologicznych?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Tab. 12b. Reakcja innych osób na decyzję o studiowaniu teologii a specjalność

Reakcja	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Wyłącznie pozytywna	38	39,2	38	48,1	58	77,3
Ambiwalentna	31	32,0	16	20,3	4	5,3
Wyłącznie negatywna	15	15,5	11	13,9	2	2,7
Zdziwienie, zaskoczenie	36	37,1	30	38,0	18	24,0
Inne	6	6,2	3	3,8	4	5,3
Brak odpowiedzi	0	0	0	0	1	1,3

C. Oczekiwania wobec studiów teologicznych

Tab. 13a. Najważniejsze oczekiwania związane ze studiowaniem teologii^a

Oczekiwana wartość	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Rozwój intelektualny	165	65,7
Rozwój osobowy, duchowy, religijny	96	38,2
Przygotowanie do przyszłej pracy	81	32,3
Zdobycie wykształcenia, tytułu mgr.	41	16,3
Inne	27	10,8
Brak odpowiedzi	7	2,8

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Jakie są Pana/Pani najważniejsze oczekiwania związane ze studiowaniem teologii?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Tab. 13b. Najważniejsze oczekiwania związane ze studiowaniem teologii a specjalność

Oczekiwana wartość	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Rozwój intelektualny	63	64,9	59	74,7	43	57,3
Rozwój osobowy, duchowy, religijny	39	40,2	35	44,3	22	29,3
Przygotowanie do przyszłej pracy	28	28,9	12	15,2	41	54,7
Zdobycie wykształcenia, tytułu mgr.	13	13,4	14	17,7	14	18,7
Inne	16	16,5	6	7,6	5	6,7
Brak odpowiedzi	4	4,1	2	2,5	1	1,3

Ponad dwie trzecie ankietowanych sądzi, że studia teologiczne przyczynią się do ich rozwoju intelektualnego (zdobycia wiedzy i umiejętności rozwiązywania problemów). Dwa razy rzadziej wymieniano rozwój osobowy, duchowy i religijny oraz przygotowanie do przyszłej pracy zawodowej (służby) – tab. 13a. To ostatnie oczekiwanie najbardziej różnicuje studentów poszczególnych specjalności – jest

stosunkowo najmniej istotne dla specjalności ogólnej i niemal najważniejsze dla pastoralnej (tab. 13b). Zwraca uwagę także relatywnie najniższy poziom oczekiwań dotyczących rozwoju osobowego, duchowego i religijnego u alumnów seminarium.

Zdaniem ankietowanych, zajęcia w uniwersytecie powinny się cechować wysokim, profesjonalnym poziomem przekazywanej wiedzy oraz winny być na tyle interesująco prowadzone, by zaabsorbować uwagę studenta (tab. 14). Niestety, wymogi te są zwykle nie do pogodzenia z kolejnym pod względem częstości postulatem studentów, którzy oczekują zajęć „łatwych i przyjemnych”.

Tab. 14. Oczekiwania związane z zajęciami dydaktycznymi^a

Oczekiwana wartość	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Dające rzetelną wiedzę, fachowe, na wysokim poziomie	110	43,8
Interesujące, ciekawe, angażujące	104	41,4
Przyjemne, zrozumiałe, bezstresowe	75	29,9
Praktyczne, bezpośrednio przydatne dla przyszłej pracy	42	16,7
Inne	23	9,2
Brak odpowiedzi	6	2,4

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Czego oczekuje Pan/Pani od zajęć (wykładów, ćwiczeń)?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Okazało się, iż za najbardziej pożądane u pracowników naukowych uważane są bynajmniej nie walory merytoryczne (których oczekuje niecała połowa ankietowanych), ale cechy zapewniające dobre relacje międzyludzkie, tj. nawiązywanie bezpiecznego i otwartego kontaktu, bezpośrednie komunikowanie się, przychylność (postulowało je 80% respondentów) – tab. 15. Szczęśliwie oba wyróżnione wymiary wzajemnie się nie wykluczają.

Tab. 15. Oczekiwania związane z nauczycielami akademickimi^a

Oczekiwana wartość	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Cechy ludzkie: wyrozumiałość, partnerstwo, życzliwość	200	79,7
Cechy fachowca: kompetencja, sprawiedliwość	123	49,0
Inne	3	1,2
Brak odpowiedzi	3	1,2

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Czego oczekuje Pan/Pani od nauczycieli akademickich?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Najwięcej ankietowanych oczekuje nawiązania koleżeńskich i przyjacielskich relacji z innymi studentami (tab. 16). Dużo odpowiedzi (45%) formułuje także

wyraźne zapotrzebowanie na współpracę, zwłaszcza przy realizacji zadań przewidzianych planem studiów.

Tab. 16. Oczekiwania związane z relacjami z innymi studentami^a

Oczekiwana wartość	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Przyjaźń, koleżeństwo	210	83,7
Pomoc, współpraca	113	45,0
Inne	17	6,8
Brak odpowiedzi	5	2,0

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Czego spodziewa się Pan/Pani od relacji z innymi studentami?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Większość badanych przewiduje, że studia teologiczne znacząco wpłyną na całość ich życia. Niemal połowa studentów spodziewa się zmian, z reguły pożądanych, w zakresie rozwoju osobistego (wzrost dojrzałości, wzmocnienie charakteru, lepsze samopoznanie), zaś około jedna trzecia zakłada rozwój wiary oraz pogłębienie formacji intelektualnej (tab. 17).

Tab. 17. Oczekiwane zmiany życiowe związane ze studiowaniem teologii^a

Oczekiwana zmiana	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Rozwój osobowości	117	46,6
Rozwój duchowy i religijny	89	35,5
Rozwój intelektualny	85	33,9
Wzrost kompetencji zawodowej	33	13,1
Inne	54	21,5
Brak odpowiedzi	4	1,6

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Co Pana/Pani zdaniem studiowanie teologii zmieni w Pana/Pani życiu?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Niemal 70% badanych wiąże swą przyszłość z uzyskaniem wykształcenia teologicznego (tab. 18a). Kilkakrotnie mniej ankietowanych planuje dalszą naukę (najczęściej na drugim kierunku studiów albo na studiach doktoranckich) bądź też zatrudnienie mające niewiele albo nie mające nic wspólnego z wiedzą teologiczną. Struktury odpowiedzi studentów specjalności ogólnej i studentów pozostałych specjalności wyraźnie różnią się od siebie (tab. 18b). Nie jest zaskoczeniem jednorodność odpowiedzi alumnów, gdyż zwieńczenie formacji seminaryjnej jest łatwo przewidywalne: święcenia presbiteratu i posługa duszpasterska. Okazało się, że niemal równie jasną wizję przyszłości mają studenci specjalności nauczycielskiej – wśród swych planów najczęściej wymieniali oni pracę katechety lub pedagoga w placówkach wychowawczych. Profesję związaną z wykształceniem teologicznym ma na-

tomiast na uwadze tylko nieco ponad jedna trzecia studentów specjalności ogólnej (najczęściej pojawiała się tu chęć podjęcia pracy w mediach katolickich). Niemal tyle samo osób studiujących w ramach tej specjalności ma zupełnie niesprecyzowane plany, a co czwarty badany, jeszcze przed rozpoczęciem studiów, w żaden sposób nie łączy z nimi swoich przyszłych zamiarów zawodowych.

Tab. 18a. Dalsze plany^a

Zamiar	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Praca związana z kierunkiem studiów	175	69,7
Dalsza nauka	39	15,6
Praca nie związana z kierunkiem studiów	34	13,5
„Jeszcze nie wiem”	31	12,4
Inne	7	2,8
Brak odpowiedzi	5	2,0

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Czym chciałby się Pan/Pani zajmować po ukończeniu studiów teologicznych?”, a udzielona odpowiedź mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednej kategorii.

Tab. 18b. Dalsze plany a specjalność

Zamiar	Nauczycielska		Ogólna		Pastoralna	
	liczba	w %	liczba	w %	liczba	w %
Praca związana z kierunkiem studiów	79	81,4	28	35,4	68	90,7
Dalsza nauka	20	20,6	15	19,0	4	5,3
Praca nie związana z kierunkiem studiów	14	14,4	19	24,1	1	1,3
„Jeszcze nie wiem”	5	5,2	26	32,9	0	0
Inne	5	5,2	1	1,3	1	1,3
Brak odpowiedzi	0	0	1	1,3	4	5,3

Tab. 19. Oczekiwania związane z przyszłym statusem materialnym^a

Oczekiwany status materialny	Liczba badanych	Udział w całości, w %
Wysoki, powyżej średniego	7	2,8
Średni, wystarczający dla zaspokojenia potrzeb	125	49,8
Mało istotny, drugoplanowy	64	25,5
Inne	37	14,7
Brak odpowiedzi	18	7,2

^a Respondenci odpowiadali na otwarte pytanie: „Jakie są Pana/Pani oczekiwania związane z przyszłym statusem materialnym?”, a udzielona odpowiedź została zakwalifikowana do jednej z kategorii.

Badania pokazały, że studenci teologii nie stawiają sobie wygórowanych oczekiwań dotyczących przyszłego poziomu życia (tab. 19). Już przeciętny status ma-

terialny zaspokoiłby aspiracje połowy osób ankietowanych. Czwarta ich część w ogóle tego typu oczekiwań nie formułuje, a nierzadko pojawiały się nawet deklaracje akceptacji stanu ubóstwa.

3. Wnioski

Zaprezentowane powyżej rezultaty przeprowadzonych badań pozwalają, w pewnym stopniu, zarysować sylwetkę typowego studenta rozpoczynającego naukę na I roku teologii w ramach studiów dziennych na Uniwersytecie Śląskim. Byłaby to osoba młoda, bezpośrednio po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej, a więc nie posiadająca żadnych doświadczeń w zakresie edukacji w szkole wyższej. Jest oczywiście mężczyzną, gdy studiuje w ramach specjalności pastoralnej i raczej kobietą, gdy wybór padł na specjalność nauczycielską. Mieszka w mieście, i to najczęściej dużym. Model wykształcenia rodziców jest przeważnie następujący: ojciec – zawodowe, matka – średnie. Jeśli studiuje na specjalności ogólnej, to częściej pochodzi z rodziny inteligenckiej. Oboje rodzice są raczej aktywni zawodowo, ale nierzadko matka nie pracuje, zaś ojciec korzysta ze świadczeń emerytalnych bądź rentowych. Jeśli jest studentem specjalności pastoralnej albo nauczycielskiej, to aktywnie uczestniczy w życiu lokalnej wspólnoty Kościoła.

Co skłania modelowego studenta do podjęcia studiów teologicznych? Odpowiedź na to pytanie byłaby w dużej mierze zależna od rodzaju specjalności. Dla kandydatów do kapłaństwa wybór kierunku studiów jest tylko naturalną konsekwencją bardziej fundamentalnej decyzji życiowej o wstąpieniu do seminarium. Najważniejszym motywem jest tu wewnętrzne przeświadczenie o powołaniu do posługi prezbitera, zaś drugim z kolei – chęć rozwoju duchowego. A zatem alumni przedkładają realizowaną w seminarium formację religijną nad intelektualny profil kształcenia uniwersyteckiego. Studia w dużej mierze traktowane są przez nich instrumentalnie – jako konieczne przygotowanie do pracy duszpasterskiej. Wybór przyszłej drogi życiowej dokonał się w tej grupie stosunkowo wcześniej, zwykle w gimnazjum albo w pierwszych klasach szkoły ponadgimnazjalnej. Decyzja ta najczęściej spotkała się z przychylnym przyjęciem wśród najbliższych i w najmniejszym stopniu, w porównaniu z innymi specjalnościami, zaskoczyła ich.

Wybór studiów teologicznych był w przypadku studentów specjalności nauczycielskiej podyktowany trzema rodzajami motywacji. Do pierwszego z nich, pragnienia rozwoju duchowego, program studiów raczej nie jest dopasowany, co może rodzić frustrację. Z pewnością odsłania się tu miejsce na szeroką działalność duszpasterstwa akademickiego. Pozostałe dwa kluczowe motywy: zainteresowanie teologią i pragnienie rozwoju intelektualnego, są w pełni adekwatne do misji uniwersytetu. Decyzja o studiach na specjalności nauczycielskiej została powzięta najczęściej w klasie maturalnej i dla najbliższych bynajmniej nie była oczywista. Obok pozytywnych reakcji na swój wybór kandydaci na katechetów spotkali się z niezrozumieniem, a nawet krytyką i całkowitym brakiem akceptacji. Wydaje

się, iż kształcenie w zakresie teologii wciąż silnie kojarzy się wyłącznie z powołaniem kapłańskim lub zakonnym. Narzuca się tu postulat szerszej edukacji publicznej w odniesieniu do istoty, celów, sposobów zdobywania i możliwości zastosowań wiedzy teologicznej.

Studenci specjalności ogólnej stosunkowo najpóźniej zdecydowali się na studiowanie teologii, zwykle już po egzaminie dojrzałości. Istotną okolicznością okazywał się także nieudany start na inny kierunek studiów. Można zaryzykować stwierdzenie, iż nauka w ramach tej specjalności wiąże się, przynajmniej na początku, ze stosunkowo najsłabszą i najmniej ugruntowaną motywacją. Najistotniejszym motywem podjęcia studiów jest chęć rozwoju intelektualnego, a wśród kolejnych pod względem ważności czynników zwraca uwagę ukierunkowanie na zdobycie wyższego wykształcenia. Niemal żadnej roli motywującej nie odegrały natomiast wizja wykonywania w przyszłości profesji wiążącej się z wiedzą teologiczną oraz rozpoznanie w decyzji o studiowaniu sposobu realizacji powołania. Przepuszczalnie ma to związek z mniejszym, w porównaniu do innych specjalności, zaangażowaniem religijnym studentów specjalności ogólnej, chociaż wnioskowanie o tym jedynie na podstawie rzadszego uczestnictwa w ruchach kościelnych może okazać się zbyt pochopne.

Niektóre rezultaty tej części badań, która dotyczyła oczekiwań studentów, układają się w logiczną całość z danymi o motywacjach do podjęcia studiów. Przynależność do specjalności pastoralnej daje studentowi jasno określoną wizję przyszłości – kapłaństwo. Alumni stosunkowo mniej liczą na to, by studia rozwinęły ich w wymiarze osobowym i religijnym (zapewne słusznie wiążąc te oczekiwania z formacją seminaryjną), za to chcą wzrastać intelektualnie i nabywać umiejętności niezbędne do posługi duszpasterskiej. Większość studentów specjalności nauczycielskiej również ma sprecyzowane, zgodne z teologicznym wykształceniem plany na przyszłość. Oczekują oni przede wszystkim rozwoju intelektualnego i osobowo-religijnego, podobnie zresztą jak i studenci specjalności ogólnej. Jednak znaczna część tych ostatnich nie ma żadnych wyobrażeń dotyczących przyszłego zatrudnienia albo już u progu studiów nie zamierza podejmować pracy bazującej na wykształceniu teologicznym. Wydaje się, iż ten brak klarownych perspektyw zawodowych może utrudniać studentom specjalności ogólnej pełne zaangażowanie w proces zdobywania wiedzy z zakresu teologii.

Osoby badane oczekują profesjonalnie prowadzonych zajęć dydaktycznych, gdzie wysoki poziom merytoryczny wiąże się z atrakcyjną formą przekazu wiedzy. Jeszcze ważniejsze dla nich jest jednak, aby postawa nauczyciela akademickiego wyrażała życzliwość, wyrozumiałość i chęć pomocy. W przypadku pojawienia się trudności w nauce respondenci upatrują ważnych źródeł wsparcia także w osobach innych studentów. Respondenci, bez względu na rodzaj specjalności, wyrażają niewygórowane, a niekiedy wręcz ascetyczne oczekiwania związane z przyszłym poziomem życia. Być może przy okazji omawiania tych właśnie danych należałoby podkreślić, że całość badań dotyczy wyrażanych przez studentów opinii, a te niekoniecznie muszą być zgodne z ich rzeczywistymi poglądami.

Wydaje się, iż przedstawione tu wyniki, chociaż wyrażają tylko część informacji zdobytych w ramach szerszego projektu badawczego, wraz z zaproponowanym tu sposobem ich interpretacji pozwalają na wzbogacenie wiedzy o studentach teologii Uniwersytetu Śląskiego. Może się ona okazać przydatna, zwłaszcza dla organizacji studiów. Już same oczekiwania formułowane przez studentów powinny stać się jednym z czynników wpływających na kształt modelu nauczania teologii, tak aby odpowiadał on potrzebom i wyzwaniom współczesności.

THE MOTIVATIONS AND THE EXPECTATIONS OF THE 1ST YEAR STUDENTS OF THE SILESIAN UNIVERSITY BEFORE THEY BEGIN TO STUDY THEOLOGY

S u m m a r y

The article shows the results of the inquiry researches of the 1st year theology students group. Picked up information concern the motivations and the expectations connected with beginning of theology study. Some personal details were analyzed too. Results were interpreted in relative to the whole group and in relative to three theological specialties – teacher's, basic and priestly. Researches allowed to show profile of a typical theology student at the moment when he or she starts his or her studies.